

BIZNES-BOZOR IQTISODIYOTINING USTUVOR SOHASI

Ibragimov Isroiljon Usmanovich

Ilmiy rahbar : P(h)D, dotsent

Jamoliddinova Mohinur Ilhomjon qizi

Namangan muhandislik texnologiya instituti talabasi :

Anotatsiya: *Ushbu maqolada tadbirkorlik tushunchasi nazariy rivojlanishi, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni boshqarishning iqtisodiy ahamiyati, kichik tadbirkorlik (biznes) sub'ektlari tomonidan yaratilgan mahsulot va xizmatlar ko'rsatkichlari, bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali yo'llarini boshqarishda inobatga olish kerak bo'lgan xususiyatlari keltirib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *Biznes, iqtisodiyot, tadbirkor, bozor, bank, moliya.*

Аннотация: *В данной статье представлена теоретическая разработка понятия предпринимательства, экономическое значение управления развитием малого бизнеса и частного предпринимательства, показатели продукции и услуг, создаваемых субъектами малого предпринимательства (бизнеса), особенности, которые необходимо учитывать при управлении эффективными путями развития малого бизнеса и предпринимательства в условиях рыночной экономики.*

Ключевые слова: *Бизнес, экономика, предприниматель, рынок, банк, Финансы.*

Annotation: *This article cites the theoretical development of the concept of entrepreneurship, the economic importance of managing the development of small business and private entrepreneurship, the indicators of products and services created by small business (business) entities, features that should be taken into account in the management of effective ways of developing small business and entrepreneurship in a market economy*

Key words: *Business, economy, entrepreneur, market, bank, finance.*

Mamlakatimiz inson manfaatlari, huquq va erkinliklari yuksak qadriyat bo'lgan ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotiga asoslangan huquqiy demokratik davlat va fuqarolik jamiyat barpo etish yo'lidan izchil rivojlanib bormoqda. Iqtisodiyotimizning turli soha va tarmoqlari o'rtasidagi mutanosiblikning kuchayishi hamda barqaror o'sish sur'atlarining ta'minlanishi natijasida aholi daromadlari, turmush darajasining sezilarli ravishda oshishi ertangi kunga bo'lgan ishonchimizning tobora mustahkamlanib borishiga zamin yaratmoqda.¹²⁹ Yurtimiz ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida qo'lga kiritilayotgan yuksak natijalar, eng avvalo, yangidan-yangi zamonaviy tarmoq va ishlab chiqarish quvvatlarining yo'lga qo'yilishi, buning ta'sirida mamlakatimiz iqtisodiy salohiyatining sezilarli darajada ortib borayotgani, yaratilayotgan mahsulot

¹²⁹ <https://staff.tiame.uz/>

va ko'rsatilayotgan xizmat turlarining ko'payib, sifatining tubdan yaxshilanib borishi, bir so'z bilan aytganda, iqtisodiyotimizning yangicha mazmun va mohiyat kasb etib borishida mustaqil taraqqiyot yo'lining to'g'ri tanlangani, amalga oshirilayotgan iqtisodiy siyosat strategiyasining har tomonlama puxta asoslangan hamda xalqimizning fidokorona mehnati eng muhim va asosiy omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Bu omillarning yagona maqsad – yurt tinchligi va ravnaqi, xalqimiz farovonligi yo'lida jamiyatimizning doimo hamjihat bo'lib kelayotgani o'ta murakkab mustaqil taraqqiyot yo'lini bosib o'tishda naqadar og'ir sinovlardan muvaffaqiyatli o'tishga imkon yaratdi. Birgina misol, 2008 yilda boshlangan, bugungi kunga qadar salbiy ta'sir va oqibatlari saqlanib qolayotgan, keyingi yillarda rivojlangan mamlakatlarda o'zining yangi —xurujini namoyon etayotgan jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi nafaqat ayrim mamlakatlar, balki dunyoning deyarli barcha qitalarida iqtisodiy siyosatning zaif jihatlarini, ayniqsa, bank-moliya tizimining —mo'rt bo'g'inlarini oshkor etib qo'ydi. Zamonaviy iqtisodiyot fani iqtisodiyotni buyruqbozlik, bozor va aralash turlarga ajratadi. Buyruqbozlik iqtisodiyoti jamiyatdagi ishlab chiqarishda davlatning roli etakchi ekanligi bilan tavsiflanadi.

Barcha mulk davlatga tegishli bo'lib, u tomonidan qabul qilinuvchi qarorlar iqtisodiyotning barcha soha va tarmoqlari uchun majburiy hisoblanadi. Bozor iqtisodiyoti – tadbirkorlik faoliyati, xo'jalik hisobkitoblari, tovar va xizmatlarni ayirboshlashga, talab va taklif o'rtasida tartibga solinuvchi nisbatga asoslangan iqtisodiyotdir. Uni ba'zida erkin tadbirkorlik tizimi deb ham atashadi. Aralash iqtisodiyot – turli xil shakllarda bo'lib, bozor iqtisodiyoti va davlatning iqtisodiy jarayonlarni tartibga solishdagi ishtirokining uyg'unlashuvi bilan tavsiflanadi.

Shu bilan bir paytda odamlarning bozor iqtisodiyotiga o'tish uchun psixologik jihatdan tayyorligi ham muhim rol o'ynaydi. Odamlarda bozorga mos xulq-atvorni shakllantirish va bir vaqtning o'zida ularning ma'naviy qadriyatlarini saqlab qolish bozor munosabatlari sharoitlarida iqtisodiyot faoliyati uchun muhim zamin hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida» asarida qayd etilganidek, «bozor iqtisodiyotini mustahkam ma'naviy, ma'rifiy va madaniy asosga tayangan holda yaratish lozim. Yoshlarda bozor munosabatlari, hayot qadriyatlarini to'g'risida yuzaki tasavvur paydo bo'lishiga yo'l qo'ymaslik kerak»¹³⁰

Bozor iqtisodiyotining asosiy belgilari quyidagilardan iborat:

1. tartibga solinmaydigan talab, ya'ni iste'molchilar (xaridorlar) o'z ehtiyojlari va to'lov layoqatlaridan kelib chiqqan holda nimani va qancha miqdorda sotib olishni o'zlari belgilaydilar;
2. tartibga solinmaydigan taklif, ya'ni korxonalar va ularga tenglashtirilgan boshqa xo'jalik sub'ektlari bozor talabi va resurslar imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda chiqariladigan mahsulot nomenklaturasini (assortimentni) o'zlari belgilaydilar;

¹³⁰ И.Каримов «Ўзбекистон иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш йўлида». Т., «Ўзбекистон»,1995

3. talab va taklifni muvozanatlovchi erkin narx hosil bo'lishi;
4. mahsulot (tovar) ishlab chiqarish va sotishda raqobat.

Biznes va tadbirkorlik o'rtasidagi farqlar

Biznes	Tadbirkorlik
1. Erishilgan muvaffaqiyatni mustahkamlashga intilish, faoliyatning reproduktiv xarakteri	1. Tashabbuskorlik, uddaburronlik, izlanuvchanlik, ijodkorlik, serg'ayratlik
2. Foyda (daromad) keltiradigan ishga ega bo'lgan shaxs	2. Ishga ega bo'lgan shaxs
3. Kapitalga ega	3. Boshlang'ich kapitalga ega bo'lmasligi mumkin
4. Menejerlik iqtidoriga ega, doimiylikka intiladi, fikran va hatti-harakatlarda konservator	4. Tavakkalchilikka moyillik, novatorlik, «ilohiy» iqtidorga egalik
5. Kapitaldan daromad olish	5. Tadbirkorlikdan foyda olish
6. Amaliyotda ko'proq uchraydi	6. Amaliyotda kamroq uchraydi

Hozirgi sharoitda biznes va tadbirkorlikning tashkiliy shakllari kichik biznes korxonalarini va mikrofirmalar, qishloq xo'jaligida esa fermer va dehqon xo'jaliklari hisoblanadi. 1999 yilda ularning umumiy soni respublika bo'yicha 150,8 mingta, 2000 yilda 175,6 mingta, 2003 yilda 240 mingta bo'lgan bo'lsa, 2005 yil boshida 280 mingtaga etdi.

Biznes («business») so'zi ingliz tilidan olingan bo'lib, ish degan ma'noni anglatadi. Biznes bilan mashg'ul bo'lgan odatda odamlar biznesmenlar, ya'ni ishbilarmonlar deb ataladi.¹³¹ Kichik biznes (KB) korxonalarini eng arzon, oson boshqariluvchi bozor konyunkturasi o'zgarishlariga tez moslashuvchan sub'ektlar hisoblanadi. Ular yirik korxonalardan farqli o'laroq, atrof-muhitning yomonlashuviga kam ta'sir ko'rsatadi, jiddiy ekologik muammolarga olib kelmaydi. Kapital sig'iminining kichikligi va moslashuvchanligi tufayli biznes va tadbirkorlik sohasi korxonalarini ishlab chiqarishni modernizatsiyalash va chiqarilayotgan mahsulot assortimentini yangilashda yirik korxonalarga nisbatan ko'proq muvaffaqiyatga erishadi va demak, bozor talabiga tezroq moslashib oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://staff.tiame.uz/>
2. И.Каримов «Ўзбекистон иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш йўлида». Т., «Ўзбекистон»,1995
3. <https://library.ziyonet.uz/uzc/book/47085>
4. <https://cyberleninka.ru/article/n/bozor-iqtisodiyoti-sharoitida-hududlarda-kichik-biznes-va-xususiy-tadbirkorlikni-rivojlantirish-yo-llari>

¹³¹ <https://library.ziyonet.uz/uzc/book/47085>

5. <https://library.ziyonet.uz/uzc/book/47085>
6. https://uz.wikipedia.org/wiki/Bozor_iqtisodiyotiga_o%CA%BBtish